

SEENEVANA: SEENED KEVADET OOTAMAS

Tekst ja fotod: Erast Parmasto

Loodusesõber näeb talviseski metsas mitmeid seeni. Vanadel puudel kasvavad kabja- või konsoolikujulised taelikud, kändudel ja tüügastel kännupessud (vaata ülemine foto). Need torikseened on mitmeaastaste viljakehadega; Eesti rekordiks on 65 eluaastat saavutanud tuletaelik, Põhja-Ameerikas on leitud kuni 80-aastasi. Nagu kõigil torikulistel, valmivad ka neil eosed tihedalt üksteise kõrval asetsevates täpselt püstloodis torukestes. Igal aastal kasvab torukeste kihi alla uus kiht ja nii saabki nende järgi vanust määrata – samamoodi, nagu puudel aastarõngaste abil. Alumisel fotol on läbilõikes näha ühe teise torikseene 7-aastast viljakeha.

Meie taelikud ja pessud külma ei karda, Ida-Siberi külmapooluse alal neid aga talvisest lumetasemest kõrgemal ei leia. Umbes 50-kraadine pakane on see piir, mida need puitunud, sageli ka kõva koorkihiga kaetud viljakehad välja kannatavad. Puidu sees taluvad pea sama temperatuuri õhukesekestalsed ja õrnad seeneniidid.

Viljakehade taliuinak lõpeb veel enne esimeste kevadlillede õitsemist, kui metsa all leidub veel laiu lumelaike. Piisab õhu keskmise temperatuuri tõusust 2–3 pügalani üle nulli, siis isegi hilisemad juhuslikud öökülmad ei peata suure eoste hulga moodustumist.

Kännupessu (*Fomitopsis pini-cola*) viljakehad.

Läbilõige 7-aastase Lõuna-Euroopa torikulise (*Rigidoporus ulmarius*) viljakehast.

Läbilõige 7-aastase Lõuna-Euroopa torikulise (*Rigidoporus ulmarius*) viljakehast. Viljakeha annab sügiseni 100–500 miljardit eost, tehes suve keskel uue torukeste kihi kasvatamiseks mõnenädalase pausi. Viljakeha elab keskmiselt 3-aastaseks, ühel seeneniidistikul (kännul või tüüka osal) leidub neid sageli kuni viis. Nende seente arvukus on kaunis püsiv; järelikult peab iga seen andma liigi meil säilimiseks keskeltläbi 5000 miljardit ehk 5×10^{12} eost.

See suurevõitu arv ei tähenda, nagu

käiks eoseist idanevate noorte seeneniidistike vahel ränk olelusvõitlus elu ja surma peale. Tuule ja ka vaevumärgatava õhuliikumisega kaugemale kantavatest eostest satub ainult tühine murdosake teistest seentest veel hõlvamata ning ka muidu sobivale kännule või puutüükale. Peaaegu kõik

eosed langevad maapinnale, puulehtedele, rohule, hoonetele, inimestele. Mõned kännupessu eosed satuvad tõenäoliselt ka elusa kuuse tüvevigastusele ja nakatavad kasvavaid tüvesid. Viljakehad tekivad neile kohe pärast seda, kui tormis murdunud tüvest jääb püsti tüügas. Kas ja kuivõrd kahjulik on kännupess elusmetsale, seda veel kindlalt ei teata. Tõenäosus on suur, tõestust aga siiani pole. **lo**